

УДК 347.97/.99:004.9(477)

DOI <https://doi.org/10.32689/3083-7359.2026.2.14>

ЕЛЕКТРОННЕ СУДОЧИНСТВО: ЕТАПИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ТА АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Г. М. Степанова, О. Ю. Хахуцяк, Ю. А. Ліхолстова, А. Е. Жилін

ELECTRONIC JUSTICE: STAGES OF IMPLEMENTATION IN UKRAINE AND ANALYSIS OF JUDICIAL PRACTICE

Hanna Stepanova, Olha Khakhutsiak, Yulia Likholetova, Artem Zhilin

Анотація. У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства та цифрової трансформації державного управління особливої актуальності набуває питання впровадження електронного судочинства як важливого інструменту забезпечення ефективного, доступного та своєчасного правосуддя. Цифровізація судової системи України стала закономірним етапом судової реформи, спрямованої на підвищення рівня відкритості, прозорості та оперативності судового розгляду. Водночас особливого значення процеси діджиталізації набули в умовах пандемії COVID-19 та запровадження воєнного стану, коли виникла необхідність забезпечення безперервного функціонування судової системи та реалізації права на судовий захист за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

У статті здійснено комплексне дослідження етапів становлення та розвитку електронного судочинства в Україні. Проаналізовано нормативно-правові засади цифровізації судової влади, особливості створення та функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), її окремих підсистем та сервісів, зокрема підсистеми «Електронний суд», механізмів електронного документообігу, дистанційної участі в судових засіданнях та використання електронних засобів ідентифікації учасників процесу. Особливу увагу приділено аналізу судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо застосування електронних документів, подання процесуальних звернень через електронні сервіси, використання електронних доказів та забезпечення процесуальних гарантій учасників кримінального провадження.

Досліджено позитивний досвід Естонської Республіки у сфері цифровізації правосуддя та визначено можливість його адаптації до українських реалій. Виявлено основні проблеми функціонування електронного судочинства, серед яких недосконалість окремих положень процесуального законодавства, технічні збої в роботі електронних систем, недостатня уніфікація судової практики та ризики порушення процесуальних прав учасників судового провадження. За результатами дослідження сформульовано пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства України, підвищення ефективності функціонування ЄСІТС та забезпечення належного балансу між технологічними інноваціями й гарантіями справедливого судового розгляду.

Ключові слова: електронне судочинство, ЄСІТС, кримінальний процес, цифровізація правосуддя, електронний кабінет, судова практика, електронне правосуддя, кримінальне провадження, електронні докази, інформаційно-комунікаційні технології.

Abstract. In the context of the development of the information society and the digital transformation of public administration, the implementation of electronic judicial proceedings has become particularly relevant as an important tool for ensuring efficient, accessible, and timely justice. The digitalization of Ukraine's judicial system has become a natural stage of judicial reform aimed at increasing the openness, transparency, and efficiency of court proceedings. At the same time, digital transformation processes have gained particular importance during the COVID-19 pandemic and under martial law, when it became necessary to ensure the uninterrupted functioning of the judicial system and the realization of the right to judicial protection through the use of modern information and communication technologies.

The article provides a comprehensive study of the stages of formation and development of electronic judicial proceedings in Ukraine. It analyzes the legal and regulatory framework for the digitalization of the judiciary, the peculiarities of the establishment and functioning of the Unified Judicial Information and Telecommunication System (UJITS), its individual subsystems and services, including the "Electronic Court" subsystem, electronic document management mechanisms, remote participation in court hearings, and the use of electronic identification tools by participants in judicial proceedings. Particular attention is paid to the analysis of the case law of the Criminal Cassation Court within the Supreme Court concerning the use of electronic documents, the submission of procedural applications through electronic services, the admissibility of electronic evidence, and the protection of procedural guarantees of participants in criminal proceedings.

The positive experience of the Republic of Estonia in the field of justice digitalization is examined, and the possibilities for its adaptation to Ukrainian realities are identified. The study reveals the main challenges affecting the functioning of electronic judicial proceedings, including imperfections in certain provisions of procedural legislation, technical failures of electronic systems, insufficient uniformity of judicial practice, and risks of violations of the procedural rights of participants in judicial proceedings. Based on the results of the research, proposals are formulated for improving the criminal procedural legislation of Ukraine, enhancing

the effectiveness of the UJITS, and ensuring an appropriate balance between technological innovations and the guarantees of a fair trial.

Key words: *e-justice, Unified Judicial Information and Telecommunication System (UJITS), criminal procedure, digitalization of justice, electronic user cabinet, judicial practice, electronic judicial proceedings, criminal proceedings, electronic evidence, information and communication technologies (ICT).*

1. Вступ. Цифрова трансформація державного управління є одним із ключових напрямів модернізації правової системи України та невід'ємною складовою процесу європейської інтеграції. У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій особливого значення набуває цифровізація діяльності органів судової влади, яка спрямована на забезпечення доступності правосуддя, підвищення ефективності судового розгляду та оптимізацію процесуальної взаємодії між судом і учасниками кримінального провадження.

Впровадження електронного судочинства в Україні є результатом тривалого реформування судової системи та адаптації національного законодавства до європейських стандартів здійснення правосуддя. Водночас процес функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи супроводжується низкою організаційних, технічних та правових проблем. Незважаючи на значні досягнення у сфері цифровізації судової влади, окремі аспекти використання електронних сервісів у кримінальному провадженні залишаються недостатньо врегульованими. Зокрема, потребують подальшого вдосконалення питання електронної комунікації між судом та учасниками кримінального провадження, правового статусу електронних документів, порядку підтвердження факту вручення процесуальних документів, забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних.

Особливої актуальності зазначені питання набули в умовах пандемії COVID-19 та запровадження воєнного стану в Україні, коли використання дистанційних форм участі в судовому розгляді та електронного документообігу стало необхідною умовою забезпечення безперервності здійснення правосуддя. За таких умов дослідження етапів становлення електронного судочинства, аналіз сучасного стану його нормативного регулювання та судової практики застосування електронних інструментів у кримінальному провадженні набуває не лише теоретичного, а й значного практичного значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика цифровізації судової влади, функціонування електронного правосуддя та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у кримінальне судочинство нео-

дноразово ставала предметом наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних учених.

Окремі аспекти реформування судової системи та розвитку електронного правосуддя висвітлювалися у працях О. В. Капліна, В. М. Тертишник, М. А. Погорецький, В. Т. Нор, І. В. Гловюк, Л. М. Лобойко, які розглядали питання впровадження інформаційних технологій у сферу кримінальної юстиції, електронного документообігу, електронних доказів та цифрової трансформації судової влади. Водночас європейські стандарти електронного правосуддя знайшли відображення у документах СЕРЕJ, Ради Європи та Європейської Комісії, а також у працях М. Velicogna, D. Reiling, F. Contini та інших зарубіжних дослідників.

Проблемам функціонування електронного урядування та цифровізації діяльності судової влади присвячені праці О. Терещенка, який досліджував зарубіжний досвід публічного адміністрування електронного урядування судової влади та можливості його впровадження в Україні. Значний внесок у розвиток концепції електронного правосуддя здійснили також міжнародні організації, зокрема Європейська комісія з питань ефективності правосуддя (СЕРЕJ), Рада Європи та Європейська Комісія в межах реалізації проєкту European e-Justice.

Водночас більшість наукових праць присвячена загальним питанням цифровізації судової системи або окремим аспектам функціонування ЄСІТС. Після прийняття Закону України від 23.02.2024 № 3604-IX та формування нової практики Касаційного кримінального суду виникла потреба у комплексному дослідженні особливостей застосування електронних інструментів саме у кримінальному провадженні. Недостатньо дослідженими залишаються питання належного повідомлення учасників процесу засобами ЄСІТС, використання електронних доказів, забезпечення процесуальних гарантій під час дистанційної участі у судовому розгляді та перспективи подальшої цифровізації кримінального судочинства. Це зумовлює актуальність обраної тематики та необхідність проведення комплексного наукового аналізу сучасного стану електронного судочинства в Україні.

2. Метою статті є здійснення комплексного наукового аналізу процесу впровадження електронного судочинства в Україні,

дослідження особливостей функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та її окремих підсистем, оцінка ефективності використання цифрових технологій у кримінальному судочинстві на підставі аналізу практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, а також розроблення науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства та практики застосування електронних інструментів правосуддя в умовах цифровізації держави.

3. Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку правової системи України характеризується активною цифровізацією судової влади, що зумовлено необхідністю підвищення ефективності правосуддя, забезпечення доступу до суду та спрощення процесуальної комунікації.

Водночас впровадження ЄСІТС супроводжується низкою проблем:

- недостатньою технічною готовністю системи;
- колізіями процесуального законодавства;
- нерівномірністю застосування електронних сервісів судами;
- недостатнім рівнем цифрової обізнаності учасників процесу.

Це зумовлює необхідність комплексного наукового аналізу стану електронного судочинства в Україні.

Впровадження електронного судочинства в Україні можна прослідкувати за такими етапами:

1) 2002-2014 рр. – адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Цей період характеризується поетапним прийняттям нормативно-правових актів України, розроблених з урахуванням законодавства Європейського Союзу, зокрема це:

- Закон України від 21.11.2002 № 228-IV «Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Метою Концепції було створення національної інформаційної мережі судових рішень з метою забезпечення доступу до правосуддя, забезпечення вільного доступу учасників процесу адаптації законодавства України до бази даних законодавства Європейського Союзу [3];

- Закон України від 18.03.2004 № 1629-IV «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Ця програма спрямована на досягнення відповідності правової

системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом до держав, які мають намір вступити до нього; створення електронної системи документації Європейського Союзу, перекладеної на українську мову [4];

- Закон України від 22.12.2005 № 3262-IV «Про доступ до судових рішень», на підставі якого запрацював Єдиний державний реєстр судових рішень [5];

- Концепції галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції та інших установ судової системи, розроблені у 2010 та 2012 рр. Державною судовою адміністрацією України (далі – ДСА України), метою яких став поетапний план розробки і впровадження нових підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС);

- Концепція «Електронного суду України», розроблена у 2012 р. Державним підприємством «Інформаційні судові системи», яка передбачала можливість через мережу «Інтернет» подавати до суду документи, що підписані електронним цифровим підписом; можливість надсилати копії процесуальних документів або повісток за допомогою e-mail та SMS;

- «Стратегічний план розвитку судової влади України на 2013–2015 роки», затверджений Рішенням Ради суддів України від 21.12.2012 № 83, який передбачав покращення якості і реформування судової системи [19];

- «Стратегія розвитку судової системи в Україні на 2015–2020 роки», затверджена Рішенням Ради суддів України від 11.12.2014 № 71 [20]. Її метою була подальша інтеграція інноваційних технологій в судочинство.

2) 2017–2021 р.р. – внесення змін до деяких законодавчих актів з метою поетапного впровадження ЄСІТС. Зокрема, прийнято такі нормативно-правові акти:

- Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», яким закріплено електронне судочинство як форму здійснення судового розгляду спорів за допомогою ЄСІТС [8];

- план заходів щодо реалізації ДСА України вищевказаного Закону України від 03.10.2017 № 2147-VIII, затверджений Наказом ДСА України від 22.12.2017 № 1126.

Як наслідок, 01.12.2018 в газеті «Голос України» ДСА України оголосила про ство-

рення та забезпечення функціонування ЄСІТС. Зазначено, що дослідна експлуатація системи розпочинається з 01.03.2019 у складі наступних підсистем (модулів):

- Єдиний контакт-центр судової влади України;
- Єдина підсистема управління фінансово-господарськими процесами;
- Офіційна електронна адреса (Електронний кабінет);
- Офіційний веб-портал «Судова влада України»;
- Єдиний державний реєстр судових рішень;
- Підсистема «Електронний суд»;
- Модуль «Автоматизований розподіл»;
- Модуль «Судова статистика».

Вказано, що з 01.01.2019 підсистема ЄСІТС функціонує в тестовому режимі;

- Закон України від 27.04.2021 № 1416-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи». Цим Законом передбачено, що особливості розподілу судових справ, порядок публікації оголошень на веб-порталі судової влади України, фіксування судового засідання за допомогою відео- та (або) звукозаписувального технічного засобу, яке здійснює суд під час судового розгляду справи, судові рішення, які викладаються в електронній формі з використанням ЄСІТС тощо, визначатимуться в порядку прийнятих окремих підзаконних нормативно-правових актів [11].

3) 2021-2024 – забезпечення доступу до суду в умовах пандемії та воєнного стану. Карантинні обмеження через пандемію та воєнний стан змусили Україну серйозніше підійти до вирішення питань діджиталізації правосуддя. З цією метою було прийнято ряд рішень та законів, зокрема:

- Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затверджене рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21 [18]. Положення визначає порядок функціонування в судах та органах системи правосуддя окремих підсистем (модулів) ЄСІТС, зокрема підсистем «Електронний кабінет», «Електронний суд» та підсистеми відеоконференцзв'язку; порядок вчинення процесуальних дій в електронній формі з використанням таких підсистем; особливості використання в судах та органах системи правосуддя іншого програмного забезпечення в перехідний період до початку функціонування ЄСІТС у складі всіх підсистем (модулів).

Також у п. 2 Положення міститься визначення терміну ЄСІТС, зокрема вказано, що це сукупність інформаційних та телекомунікаційних підсистем (модулів), які забезпечують автоматизацію визначених законодавством та цим Положенням процесів діяльності судів, органів та установ в системі правосуддя, включаючи документообіг, автоматизований розподіл справ, обмін документами між судом та учасниками судового процесу, фіксування судового процесу та участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції, складання оперативної та аналітичної звітності, надання інформаційної допомоги суддям, а також автоматизацію процесів, які забезпечують фінансові, майнові, організаційні, кадрові, інформаційно-телекомунікаційні та інші потреби користувачів ЄСІТС [18];

- Програма інформатизації місцевих та апеляційних судів і проекту побудови Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи на 2022-2024 роки, затверджена наказом ДСА від 14.06.2022 № 178. Програма передбачала створення умов для активізації впровадження інформаційних технологій у діяльність судів, органів та установ системи правосуддя, забезпечення автоматизації їх роботи, розвитку електронного судочинства з урахуванням світових стандартів у сфері інформаційних технологій, його інтегрування у національну інфраструктуру електронного врядування;

- Закон України від 27.07.2022 № 2461-IX «Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо додаткових способів інформування про судові справи та проведення зборів суддів в умовах воєнного чи надзвичайного стану». Його метою є запровадження додаткового інформування сторін судового процесу про розгляд справи з використанням Єдиного державного веб-порталу електронних послуг, у тому числі з використанням мобільного додатка Порталу Дія, та отримання через відповідний додаток в електронній формі судового рішення у справі, виконавчого документа, виданого у формі електронного документа, особою, що є стороною у справі [13];

- Закон України від 29.06.2023 № 3200-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в ЄСІТС або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами». Прийнятим Законом передбачається доповнити Господарський процесуальний кодекс України, Цивільний процесуальний

кодекс України та Кодекс адміністративного судочинства України положеннями, якими змінити термін «офіційна електронна адреса в ЄСІТС» на «електронний кабінет в ЄСІТС», що сприятиме правильному розумінню цього інструменту учасниками судового розгляду; поширити обов'язок реєстрації електронного кабінету в ЄСІТС для всіх юридичних осіб; забезпечити можливість для сторони направляти документи через ЄСІТС іншим учасникам справи, у разі наявності в них електронного кабінету та інші. У Законі також зазначено, що адвокати, нотаріуси, приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, державні органи, органи місцевого самоврядування, інші юридичні особи реєструють електронні кабінети в ЄСІТС або її окремій підсистемі (модулі), яка забезпечує обмін процесуальними документами, протягом тридцяти днів з дати опублікування цього Закону [14];

– Закон України від 23.02.2024 № 3604-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи». **Відповідними положеннями Закону, з поміж іншого, передбачено:**

1) викладення в новій редакції ст. 35 КПК України та доповнення її положенням щодо порядку подання учасниками кримінального провадження до суду процесуальних документів в електронній формі та їх реєстрації з використанням Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи (далі – ЄСІКС) та/або її окремих підсистем (модулів);

2) внесення зміни до ст. 107 КПК України, встановивши необхідність фіксування кримінального провадження за допомогою технічних засобів;

3) доповнення статей 135 і 136 КПК України положеннями щодо порядку здійснення виклику особи (шляхом надсилання такому учаснику справи текстових повідомлень) у кримінальному провадженні із використанням ЄСІКС та/або її окремих підсистем (модулів);

4) внесення доповнень до ст. 336 КПК України, що регламентують порядок участі учасників кримінального провадження у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду тощо [15].

Результати аналізу нормативно-правових актів, концепцій та стратегій впровадження електронного судочинства свідчать, що Україна ставила амбітні плани у цьому напрямку, хоча деякі законодавчі ініціативи потребували часу та ресурсів. Адже часто припис закону

значно випереджав технічні або технологічні можливості і навпаки.

Модель функціонування електронного суду: досвід Естонії

Варто зазначити, що як модель функціонування електронного суду Україна обрала досвід Естонії. Адже завдяки повністю автоматизованим судовим процесам та засобам електронного спілкування – так званим рішенням електронного правосуддя – Естонія має одну з найефективніших судових систем у світі.

Так, у 2006 р. в Естонії була запущена Судова інформаційна система (KIS), яка пропонувала одну інформаційну систему для всіх типів судових справ: естонські суди першої та другої інстанцій і Верховний суд. KIS дозволяє реєструвати судові справи та відслідковувати їх рух, забезпечує автоматичний розподіл справ між суддями, створення повісток, публікацію судових рішень на офіційному веб-сайті та збір метаданих. KIS останнього покоління включає нові класифікатори, що базуються на потребах судів, наприклад типи справ, категорії справ та підкатегорії. Варто зазначити, що Естонська модель електронного суду має високий рівень безпеки та захисту персональних даних.

Початок функціонування підсистем «Електронний кабінет» та «Електронний суд» у Касаційному кримінальному суді у складі Верховного Суду (далі – ККС ВС)

Рішенням зборів суддів ККС ВС від 04.09.2023 № 16 вирішено запровадити в тестовому режимі окрему підсистему (модуль) ЄСІТС «Електронний кабінет» у ККС ВС.

Таке рішення прийнято з метою забезпечення реалізації Закону України від 29.06.2023 № 3200-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами», Закону України від 12.08.2014 № 1632-VII «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції» та Закону України від 15.04.2014 № 1207-VII «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», п. 122 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21.

В результаті з 02.10.2023 здійснено повноцінну інтеграцію ККС ВС з системою «Електронний суд».

Така інтеграція дозволяє зареєстрованим користувачам системи «Електронний суд» надсилати до Верховного Суду заяви у електронному вигляді. Після проходження всіх обов'язкових кроків заповнення заяви, вона потрапляє до Автоматизованої системи документообігу Верховного Суду.

Заявник у Електронному кабінеті має можливість відстежувати етапи проходження надісланої заяви. Передача та зберігання даних є повністю захищені.

Щоб почати користуватися підсистемою «Електронний суд», слід перейти на сайт – id.court.gov.ua. Далі здійснити процедуру реєстрації електронного кабінету з використанням КЕП та внесенням контактних даних особи.

Подальша автентифікація користувача буде здійснюватися за допомогою КЕП користувача. При використанні КЕП під час роботи із підсистемою «Електронний суд» для авторизації потрібен діючий КЕП.

Аналіз судової практики використання ЄСІТС

Варто звернути увагу на окремі кейси ККС ВС:

1. Суд може повідомляти учасника кримінального провадження про прийняте рішення шляхом направлення копії рішення на адресу електронної пошти чи з використанням ЄСІТС, однак лише за письмовою заявою такого учасника. На це вказав ККС ВС у постанові від 02.09.2024 у справі 202/9867/22.

У цьому провадженні апеляційний суд залишив без руху апеляційну скаргу захисника на вирок місцевого суду, надавши строк для усунення недоліків. Копію цієї ухвали було надіслано захиснику на електронну адресу. У касаційній скарзі захисник вказував, що ним не було подано будь-якої письмової заяви про можливість комунікації із судом в електронній формі, з використанням ЄСІТС, що свідчить про незаконність посилення суду апеляційної інстанції про належне його повідомлення про отримання ухвали про залишення апеляційної скарги без руху.

ККС ВС зазначив, що на даний час у КПК України урегульовано окремі питання комунікації між судом та учасниками кримінального провадження за допомогою ЄСІТС (ч. 2 ст. 35, ч. 1 ст. 135, ч. 1 ст. 136 КПК України) та електронної пошти (ч. 2 ст. 136 КПК України). Вони стосуються порядку надіслання копій матеріалів кримінального провадження,

скарг, заяв, клопотань та інших передбачених законом процесуальних документів, що подаються до суду і можуть бути предметом судового розгляду та порядку здійснення виклику у кримінальному провадженні, при цьому, в окремих випадках, визначених вказаними правовими нормами лише за письмовою заявою особи.

Кримінальний процесуальний закон не містить положень, зі змісту яких однозначно вбачалось би, що направлення судом за власної ініціативи копії судового рішення засобами електронного зв'язку (на адресу електронної пошти чи з використанням ЄСІТС є належним її врученням учаснику кримінального провадження).

Суд може повідомляти учасника кримінального провадження про прийняте рішення шляхом направлення копії рішення на адресу електронної пошти чи з використанням ЄСІТС, однак лише за письмовою заявою такого учасника.

Водночас, у матеріалах кримінального провадження відсутня письмова заява захисника про можливість комунікації із судом в електронній формі, на що наголошує захисник у своїй касаційній скарзі, а також відсутні будь-які дані про отримання, чи ознайомлення адресата зі змістом ухвали апеляційного суду про залишення апеляційної скарги без руху.

2. У разі подання учасником справи заяви про видачу копії запису судового засідання йому може бути надано доступ до запису судового засідання в Електронному кабінеті користувача ЄСІТС або надано запис на оптичному диску у вигляді файлу. У випадку сплати судового збору безпосередньо в Електронному кабінеті учаснику справи автоматично надасться доступ для скачування запису судового засідання в кабінеті користувача ЄСІТС. На це вказав ККС ВС у постанові від 18.12.2024 у справі № 180/385/22.

У касаційній скарзі засуджений зазначав, що у матеріалах провадження відсутній носій інформації, на якому зафіксовано розгляд справи у апеляційному суді.

ККС ВС зазначив, що у матеріалах кримінального провадження наявні журнали судових засідань у апеляційному суду від 07.02.2024, 06.03.2024 та 18.07.2024, які містять посилання на файли технічної фіксації, що доступні для перегляду.

Порядок отримання доступу до технічного запису судового засідання визначений в розділі V Інструкції щодо роботи з технічними засобами фіксування судового засідання, затвердженої наказом Державної

судової адміністрації України від 06.06.2022 № 156.

Зокрема за змістом цієї Інструкції, у разі подання учасником справи заяви про видачу копії запису судового засідання, йому може бути надано доступ до запису судового засідання в Електронному кабінеті користувача ЄСІТС, або надано запис на оптичному диску у вигляді файлу. Крім цього, у випадку сплати судового збору безпосередньо в Електронному кабінеті учаснику справи автоматично надається доступ для скачування запису судового засідання в Електронному кабінеті.

В ході підготовки до касаційного розгляду шляхом отримання відповідного доступу було встановлено, що матеріали аудіофіксації судових засідань в апеляційному суді наявні в системі ЄСІТС, належно прослуховуються. За таких обставин колегія суддів ККС ВС не вбачала підстав вважати, що апеляційним судом було порушено вимоги про фіксування судового провадження за допомогою технічних засобів фіксування кримінального провадження.

3. При поданні касаційної скарги в електронній формі через підсистему «Електронний кабінет» особа зобов'язана додати до неї копії з додатками для надіслання іншим учасникам кримінального провадження (ця вимога не поширюється на засудженого, який тримається під вартою). Про це наголошено в ухвалі ККС ВС від 03.02.2025 у справі № 646/2899/24, якою касаційну скаргу засудженого на ухвалу апеляційного суду залишено без руху, оскільки її подано без додержання вимог КПК України.

ККС ВС вказав, що відповідно до п. 29 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21, у разі подання до суду документів в електронній формі учасник зобов'язаний у випадках, визначених процесуальним законодавством, надати доказ надсилання іншим учасникам справи копій поданих до суду документів.

Водночас, ч. 6 ст. 427 КПК України передбачено, що до касаційної скарги додаються її копії з додатками в кількості, необхідній для надіслання сторонам кримінального провадження і учасникам судового провадження. Ця вимога не поширюється на засудженого, який тримається під вартою.

Так, засуджений подав касаційну скаргу шляхом її направлення через підсистему «Електронний кабінет», без дотримання положень п. 29 Положення про порядок функціо-

нування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, та, всупереч наведеним імперативним вимогам кримінального процесуального закону, до касаційної скарги не додав копій касаційної скарги з додатками для надіслання іншим учасникам справи.

Проблеми та перспективи розвитку електронного судочинства в Україні.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що подальший розвиток електронного судочинства в Україні потребує комплексного вирішення низки організаційно-правових та технічних проблем. Насамперед актуальним залишається питання нормативного закріплення єдиних правил електронної взаємодії між судом та учасниками кримінального провадження. Незважаючи на останні зміни до кримінального процесуального законодавства, окремі процедури використання електронних документів та сервісів ЄСІТС залишаються недостатньо деталізованими.

Суттєвим викликом є забезпечення кібербезпеки та захисту інформації, що циркулює в електронних судових системах. В умовах воєнного стану та постійних кібератак на державні інформаційні ресурси питання захисту персональних даних учасників кримінального провадження набуває особливого значення. Не менш важливим є забезпечення безперервності функціонування ЄСІТС та створення резервних механізмів збереження інформації.

Окремою проблемою залишається цифрова нерівність учасників судового процесу. Частина громадян не має достатнього рівня цифрової грамотності або технічних можливостей для повноцінного використання електронних сервісів судової влади. У зв'язку з цим цифровізація правосуддя повинна супроводжуватися збереженням альтернативних способів доступу до суду та реалізації процесуальних прав.

Перспективним напрямом розвитку електронного правосуддя є інтеграція ЄСІТС з іншими державними електронними ресурсами та сервісами, зокрема Єдиним державним демографічним реєстром, Єдиним державним реєстром юридичних осіб та мобільним застосунком «Дія». Важливим напрямом розвитку також є впровадження технологій штучного інтелекту для автоматизації технічних процесів документообігу та аналітичної обробки судової інформації за умови безумовного дотримання принципів верховенства права та незалежності суддів.

4. Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що впровадження

електронного судочинства в Україні є закономірним етапом розвитку національної системи правосуддя та одним із пріоритетних напрямів цифрової трансформації держави. Аналіз нормативно-правової бази засвідчив, що формування електронного правосуддя здійснювалося поступово та послідовно, починаючи з процесів адаптації українського законодавства до стандартів Європейського Союзу, створення Єдиного державного реєстру судових рішень, розроблення концепцій інформатизації судової влади та завершуючи нормативним закріпленням функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та її окремих підсистем.

Встановлено, що ключовим елементом цифровізації судової влади стала ЄСІТС, яка забезпечує автоматизацію документообігу, електронний обмін процесуальними документами, автоматизований розподіл судових справ, проведення судових засідань у режимі відеоконференції, електронну взаємодію між судами та учасниками судового процесу, а також створює передумови для підвищення ефективності функціонування всієї системи правосуддя. Особливого значення розвиток електронного судочинства набув у період пандемії COVID-19 та в умовах воєнного стану, коли забезпечення безперервного доступу до правосуддя стало одним із головних викликів для держави.

Дослідження показало, що прийняття Закону України від 23.02.2024 № 3604-IX стало важливим кроком у напрямі інтеграції механізмів електронного судочинства до кримінального процесу. Відповідні зміни сприяли розширенню можливостей використання електронних документів, електронних повідомлень, технічних засобів фіксації кримінального провадження та дистанційної участі учасників процесу в судових засіданнях. Це свідчить про поступовий перехід кримінального судочинства до сучасної цифрової моделі здійснення правосуддя.

Аналіз досвіду Естонської Республіки підтвердив, що ефективне функціонування електронного правосуддя можливе лише за умови комплексного підходу до цифровізації, який включає належне нормативне забезпечення, високий рівень технічної оснащеності судів, інтеграцію державних електронних реєстрів, належний захист персональних даних та високий рівень цифрової грамотності користувачів. Досвід Естонії демонструє перспективність подальшого розвитку української моделі електронного судочинства шляхом розширення функціональних можливостей ЄСІТС та інтеграції її з іншими державними інформаційними ресурсами.

Проведений аналіз судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду засвідчив формування важливих правових позицій щодо застосування електронних засобів комунікації у кримінальному провадженні. Зокрема, судова практика підтверджує необхідність суворого дотримання процесуальних гарантій під час використання електронних засобів зв'язку, обов'язковості належного підтвердження волевиявлення учасника процесу на отримання процесуальних документів в електронній формі, а також необхідність забезпечення доступу до матеріалів технічної фіксації судових засідань через електронні сервіси судової влади.

Разом із тим дослідження дозволило виявити низку проблемних аспектів функціонування електронного судочинства. До них належать фрагментарність окремих положень кримінального процесуального законодавства щодо використання ЄСІТС, недостатня уніфікація процесуальних процедур електронної взаємодії між учасниками кримінального провадження та судом, технічні ризики функціонування електронних сервісів, а також потреба у підвищенні рівня цифрової компетентності учасників судового процесу. Окремі уваги потребують питання належного захисту інформації, забезпечення кібербезпеки та гарантування конфіденційності персональних даних користувачів електронних судових сервісів.

Узагальнення результатів дослідження дає підстави констатувати, що електронне судочинство вже стало невід'ємною складовою сучасної системи правосуддя України. Його впровадження сприяє підвищенню доступності судового захисту, скороченню процесуальних витрат, оптимізації строків розгляду справ та забезпеченню більш ефективної комунікації між судом і учасниками провадження. Водночас подальший розвиток електронного правосуддя потребує комплексного вдосконалення нормативно-правового регулювання, завершення повномасштабного впровадження всіх підсистем ЄСІТС, вироблення єдиної судової практики щодо використання електронних інструментів у кримінальному процесі та врахування кращих європейських практик цифровізації судової влади.

Перспективними напрямками подальших наукових досліджень є вивчення проблем використання штучного інтелекту у судочинстві, удосконалення механізмів оцінки та використання електронних доказів, розширення можливостей дистанційної участі у кримінальному провадженні, а також роз-

роблення ефективних механізмів забезпечення інформаційної безпеки та захисту прав людини в умовах цифровізації правосуддя.

Конфлікт інтересів. Автори декларують, що не мають конфлікту інтересів стосовно даного дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в даній статті.

Фінансування. Дослідження проводилося без фінансової підтримки.

Доступність даних. Рукопис не має пов'язаних даних.

Використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті використовувалась мовна модель штучного інтелекту ChatGPT (OpenAI, GPT-5) як допоміжний інструмент для мовно-стилістичного опрацювання тексту, структурування окремих фрагментів статті та технічного оформлення бібліографічних описів і англomовного перекладу

анотації та References. Технології штучного інтелекту використовувалися під час підготовки вступних структурних елементів статті, а також окремих редакційних і стилістичних фрагментів основного тексту.

Авторами самостійно здійснювалися підбір та аналіз наукових джерел, опрацювання нормативного матеріалу, формулювання наукових положень, висновків і пропозицій. Усі результати, отримані за допомогою інструментів штучного інтелекту, були додатково перевірені шляхом аналізу положень кримінального процесуального законодавства України, наукових джерел та правозастосовної практики.

Використання технологій штучного інтелекту не вплинуло на самостійність наукових висновків авторів та не визначало результати проведеного дослідження.

Внесок авторів. Степанова Ганна Миколаївна – внесок 25 %, Хахуцяк Ольга Юріївна – внесок – 25 %, Ліхолстова Юлія Андріївна – 25%, Жилін Артем Едуардович – 25 %.

REFERENCES

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції та інших установ судової системи: Державна судова адміністрація України. <https://court.gov.ua/concept/>
3. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 21 листоп. 2002 р. № 228-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-15#Text>
4. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 бер. 2004 р. № 1629-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>
5. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22 груд. 2005 р. № 3262-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15#Text>
6. Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції: Закон України від 12 серп. 2014 р. № 1632-VII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1632-18#Text>
7. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квіт. 2014 № 1207-VII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>
8. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03 жовт. 2017 р. № 2147-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#n2>
9. Про затвердження Плану заходів щодо реалізації Державною судовою адміністрацією України Закону України від 03 жовт. 2017 р. № 2147-VIII "Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів": Наказ Державної судової адміністрації України від 22 груд. 2017 р. № 1126. https://oda.court.gov.ua/userfiles/file/DSA/DSA_2017_all_docs/17ordersmarch/N_1126.pdf
10. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Рішення Вищої ради правосуддя від 17 серп. 2021 р. № 1845/0/15-21. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Закон України від 27 квіт. 2021 р. № 1416-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1416-20#Text>
12. Про затвердження галузевої Програми інформатизації місцевих та апеляційних судів і проекту побудови Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи на 2022-2024 роки: Наказ Державної судової адміністрації України від 14 черв. 2022 р. № 178. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0178750-22#Text>
13. Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо додаткових способів інформування про судові справи та проведення зборів суддів в умовах воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 27 лип. 2022 р. № 2461-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2461-20#Text>

14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в ЄСІТС або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами: Закон України від 29 черв. 2023 р. № 3200-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3200-20#Text>
15. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи: Закон України від 23 лют. 2024 р. № 3604-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3604-20#Text>
16. Постанова Касаційного кримінального суду від 02 вер. 2024 у справі 202/9867/22. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121502735>
17. Постанова Касаційного кримінального суду від 18 груд. 2024 р. у справі № 180/385/22. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123992276>
18. Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затверджене рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>
19. Стратегічний план розвитку судової влади України на 2013–2015 роки: Рішення Ради суддів України від 21 груд. 2012 р. № 83. <https://court.gov.ua/userfiles/rish83.pdf>
20. Стратегія розвитку судової системи в Україні на 2015–2020 роки: Рішення Ради суддів України від 11 груд. 2014 р. № 71. <https://shi.lv.court.gov.ua/sud1319/strategy2015/st2013>
21. Терещенко, О. (2020). Зарубіжний досвід публічного адміністрування електронного урядування судової влади в Україні. *Юридична наука* №2(104). <https://lnk.ua/Yiv23q1c>
22. Ухвала Касаційного кримінального суду від 03 лют. 2025 р. у справі № 646/2899/24. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124904687>
23. Кримінальний процес [Текст] : підручник / [М. Й. Кулик, О. Ю. Хабло, М. Я. Никоненко та ін.] ; за заг. ред. Д. П. Письменного, Л. Д. Удалової, С. С. Чернявського. Київ : Центр учбової літератури, 2025. 872 с.
24. Погорецький, М. А. (2022). Інформаційні технології у кримінальному провадженні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник кримінального судочинства*. № 4. С. 15–28. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2021.1-2/28-51>
25. Нор, В. Т. (2023). Судова реформа та цифровізація правосуддя в Україні. *Вісник Національної академії правових наук України*. Т. 30. № 2. С. 112–126. DOI: 10.31359/1993-0909-2023-30-1
26. Глов'юк, І. В. (2024). Цифровізація кримінального провадження: виклики та перспективи. *Актуальні проблеми держави і права*. Вип. 98. С. 56–64. DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178411565>. ISBN 978-617-8411-56-5
27. Contini, F., Lanzara, G. (2019). The Circulation of Agency in e-Justice: Interoperability and Infrastructures for European Transborder Judicial Proceedings. Springer, 284 p.
28. Velicogna, M. (2021). Electronic Access to Justice: From Theory to Practice and Back. *Droit et Société*. Vol. 108. P. 95–114.
29. Reiling, D. (2022). Courts and Artificial Intelligence. *International Journal for Court Administration*. Vol. 13. No. 1. P. 1–15.
30. Hanna Stepanova. (2024). Electronic evidence in the criminal process of Ukraine. EXPLORING THE DIGITAL LANDSCAPE: INTERDISCIPLINARY PERSPECTIVES Monograph. The University of Technology in Katowice Press C. 134–157. <https://lnk.ua/flmBDGgbA>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Hanna Stepanova

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Professor at the Department of Criminal Justice, Educational and Scientific Institute of Law and Psychology of the National Academy of Internal Affairs
e-mail: annast7675@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1280-0163>

Olha Khakhutsiak

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Criminal Justice, Educational and Research Institute of Law and Psychology of the National Academy of Internal Affairs
e-mail: olgaxaxysyk7@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6762-1069>

Степанова Ганна Миколаївна

кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінальної юстиції навчально-наукового інституту права та психології, Національна академія внутрішніх справ
e-mail: annast7675@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1280-0163>

Хахуцяк Ольга Юріївна

кандидат юридичних наук, доцент, начальник кафедри кримінальної юстиції навчально-наукового інституту права та психології, Національна академія внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6762-1069>

Yulia Likholetova

Candidate of Legal Sciences, Head of the Department of Systematization of Judicial Practice of the Court of Cassation, Department of Analytical and Legal Work of the Criminal Court of Cassation

e-mail: likholietova@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9050-8790>

Artem Zhilin

Candidate of Juridical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Criminal Justice, Educational and Research Institute of Law and Psychology, National Academy of Internal Affairs

e-mail: annast7675@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-1730-2459>

Ліхолєтова Юлія Андріївна

кандидат юридичних наук, начальник відділу систематизації судової практики касаційного суду управління аналітичної та правової роботи, Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи

e-mail: likholietova@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9050-8790>

Жилін Артем Едуардович

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри кримінальної юстиції навчально-наукового інституту права та психології, Національна академія внутрішніх справ

e-mail: annast7675@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-1730-2459>

Дата надходження статті: 20.05.2026

Дата надходження виправленої версії статті: 08.06.2026

Дата прийняття статті: 16.06.2026

Дата публікації статті: 05.10.2026